

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1967

BRNO 1968

ANTROPOLOGICKÝ POSUDEK O LIDSKÝCH KOSTECH Z HOLASOVIC

(okr. Opava)

MILAN STLOUKAL, AŮ ČSAV Brno

(Tab. 16:1-2)

K antropologickému rozboru byly dány zlomky lidských kostí, nalezené při záchranné akci v Holasovicích v červnu 1967. Většinu kostí našli dělníci při kopání základů přístavku a vyzvedli je před příchodem V. Šikulové. Vedle lidských kostí zde byl i další materiál z eneolitického sídliště, střepy, mazanice aj., z toho některé kusy ohořelé. Při vlastní záchranné akci V. Šikulová odkryla ještě další lidské kosti ze stěny výkopu a v přesně označených sáčcích dodala k rozboru. Tyto odborně vyzvednuté kosti však bezpochyby náležejí k první skupině kostí, vyzvednutých dělníky. Můžeme tedy o všech antropologických nálezech z této záchranné akce v Holasovicích hovořit jako o jediném celku, v němž byly rozpoznány pozůstatky nejméně pěti osob. Jsou zde totiž kosti z nejméně pěti lebek a zlomky postkraniálních skeletů, u nichž nelze rozhodnout, ke které z nalezených lebek patří. Zdá se, že většina nalezených kostí z postkraniálních skeletů patří jen dvěma osobám, jedné dospělé a jedné nedospělé, která dosud neměla přirostlé epifyzy u dlouhých kostí; zlomkovitost nálezu však nedovoluje bezpečné určení. Při posudku se proto opírám výhradně o nálezy lebek:

1. Lebka ženy, zemřelé ve věku matusus (přesněji mezi 40 a 50 lety). Lebce chybí dolní čelist a většina pravé poloviny horní čelisti, jinak je nepoškozená, středně robustní, švy jsou většinou obliterated i na lamina externa. V laterální normě má plochou glabellu I. stupně, strmé čelo, oblé temeno a mírně vytažený týl se zcela plochou protuberantia occipitalis externa I. stupně. Bradavkové výběžky jsou malé, spánkové šupiny široce klenuté, na středně masivních lících kostech jsou malé marginální hrbolky, kořen nosu je mělký. V normě vertikální má lebka obrys pentagonoidu, v normě frontální zcela ploché nadočnicové oblouky, ostré horní okraje obou očních, středně široký kořen nosu a výraznou špičákovou jámu na levé straně. Z chrupu jsou v zachované polovině horní čelisti zachovány pouze tři zuby, dva z toho (1. a 2. stolička) silně destruovány kazem, třetí zub (druhý třenovec) silně obroušen (abrase 2. až 3. stupně); alveoly pro oba řezáky, špičák i první třenovec jsou dokonale zhojeny po intravitální ztrátě, lůžko pro zuby moudrosti je otevřené, M 3 se ztratila po smrti.

Metrická charakteristika lebky:

největší délka lebky (1)	187	— velmi dlouhá
délka base lebky (5)	99	
největší šířka lebky (8)	143	— středně široká
nejmenší šířka čela (9)	101	
šířka týlu (12)	113	
výška lebky ba-b (17)	135	— vysoká
obvod lebky (23)	527	
týlní tětíva (31)	100	
kapacita lebky vypočítaná (38)	1491	— aristencefalní
délka obličeje (40)	95	
bizygomatická šířka (45)	126	— široká
výška horního obličeje (48)	67?	— střední
šířka očnice (51)	42	
výška očnice (52)	34	
index délkošířkový (I 1)	76,5	— mesokran
index délkovýškový (I 2)	72,2	— orthokran
index šířkovýškový (I 3)	94,3	— metriokran
index transv. frontoparietální (I 13)	70,7	— eurymetop
index horního obličeje (I 39)	53,1	— mesen
index očnice (I 42)	81,0	— mesokonch
alveolární index (I 60)	95,9	— orthognat

Jde tedy o leptodolichomorfní ženskou lebku.

2. Lebka dospělého člověka, zemřelého ve věku adultus (přesněji asi mezi 30 a 40 lety). Je zachována pouze mozkovna s rozbitou bází, švy jeví teprve první náznaky srůstání. V normě laterální má středně vyklenutou glabellu III. stupně, klenuté čelo, oblé temeno a slabě vyklenutý týl. Bradavkové výběžky jsou středně velké, poměrně úzké, ale dlouhé. V normě vertikální má lebka obrys úzkého ovoиду, v normě frontální středně vyklenuté nadočnicové oblouky a středně tlustý horní okraj očnic.

Metrická charakteristika lebky:

největší délka lebky (1)	190	— dlouhá až velmi dlouhá
největší šířka lebky (8)	134	— úzká až střední
nejmenší šířka čela (9)	98	

obvod lebky (23)

528

délkošířkový index (I 1)

70,6 — dolichokran:

transv. frontoparietální index (I 13)

73,2 — eurymetop

Jde tedy o dolichomorfní lebku, u níž je obtížné určit pohlaví zemřelého; proto u označení absolutních měr uvádím dvě charakteristiky.

3. Zlomek lebeční klenby dospělého muže, zemřelého ve věku maturus, přesněji asi mezi 40 a 50 lety. Zachovala se většina čelní šupiny a části obou temenních kostí, lebeční švy srůstají (na lamina interna je šipový šev již obliterován). Nadočnicové oblouky jsou výrazně vyklenuty (glabella je poškozena), horní okraje obou očnic jsou velmi tlusté.

4. Větší zlomek čelní šupiny z mužské lebky a několik dalších fragmentů lebečních kostí. Glabella je středně vyklenuta, horní okraj pravé očnice je tlustý, nadočnicové oblouky středně výrazné. Všechny lebeční kosti jsou tlustostěnné, věncový šev byl zřejmě zcela otevřen. Diagnóza pohlaví na základě tohoto zlomku samozřejmě není bezpečná, ale přece je větší pravděpodobnost, že jde o pozůstatky muže.

5. Zlomky gracilních lebečních kostí, čelní šupiny, týlní šupiny a obou kostí temenních, švy mezi nimi jsou zcela otevřené. Vzhledem k tomu, že mezi částmi postkraniálních skeletů, které byly spolu s těmito lebkami nalezeny, jsou také necpilyzované dlouhé kosti, je možné, že v tomto případě jde o lebku, která patří k těmto pozůstatkům, tedy o lebku nedospělého člověka.

Kromě těchto vyjmenovaných částí lebek byly v nález, předloženém k rozboru, ještě další zlomky lebek (části dvou horních čelistí, zlomky dvou spánkových kostí aj.), u nichž není možné zjistit, ke které z popsaných lebek patří.

Celkově tedy můžeme shrnout, že v nález z Holasovic byly rozeznány pozůstatky jedné ženy, dvou mužů, jedné další dospělé osoby a jedné osoby nedospělé. Zachovala se ovšem jen malá část pozůstatků těchto osob, většinou ve zlomcích, některé fragmenty jsou, jak již bylo řečeno, ohořelé a mezi těmito lidskými kostmi jsou i zlomky kostí zvířecích. Za této situace se samozřejmě vynoří myšlenka, že může jít o svědectví antropofagie. Ovšem z antropologického hlediska nejsou pro tento názor doklady, na kostech nejsou patrné stopy umělých zásahů.

DER ANTHROPOLOGISCHE BEFUND ÜBER DIE MENSCHENKNOCHENFUNDE VON HOLASOVICE

Bei der Rettungsgrabung in Holasovice im Juni 1967 hob V. Šikulová auf einem äneolithischen Siedlungsplatz u. a. auch Menschenknochen. Nach der anthropologischen Analyse stammen diese Knochenreste von mindestens fünf Personen. Es handelt sich um Überreste einer erwachsenen Frau, zweier erwachsener Männer, einer jugendlichen Person und einer weiteren erwachsenen, bei denen es aber nicht möglich war, das Geschlecht des Verstorbenen zu bestimmen. Es fanden sich hier sowohl Schädelteile, als auch Bruchstücke des postkranialen Skeletts, aber größtenteils konnte man nicht feststellen, ob diese Teile zusammengehören. Nur der Frauenschädel ist verhältnismäßig gut erhalten und konnte gemessen werden (die Maße sind im tschechischen Text angeführt), einige Messungen konnten auch an dem Schädel jenes erwachsenen Menschen vorgenommen werden, von dem wir nicht sagen können, ob er einem Manne oder einer Frau gehörte. Der Zustand des Fundes spricht für Anthropophagie, es fehlen jedoch vom anthropologischen Gesichtspunkt aus die Belege hierfür; Spuren künstlicher Eingriffe konnten nicht festgestellt werden

NOVÝ NÁLEZ Z BÁNOVA (okr. Uherské Hradiště)

JIRÍ PAVELČIK, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 14:1-2)

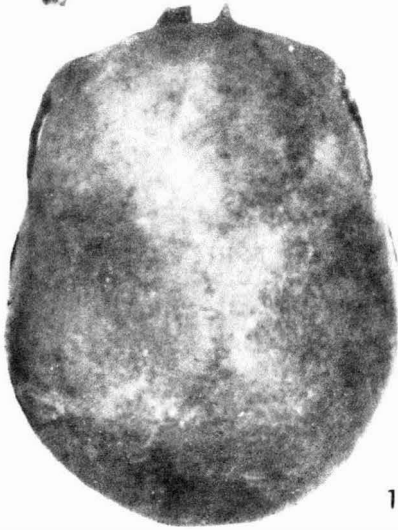
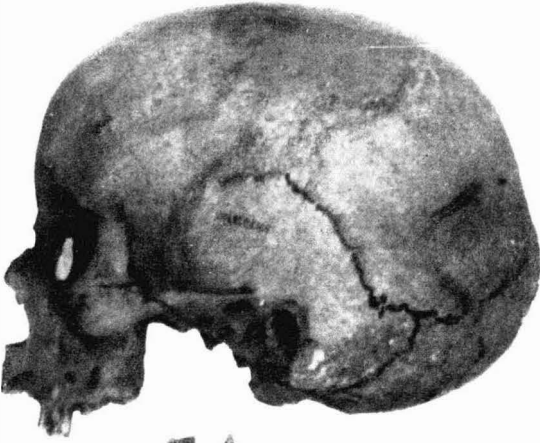
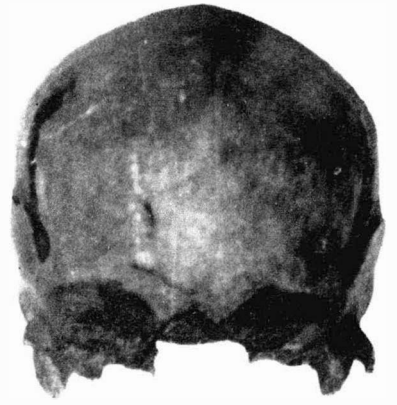
Při revizi na známé lokalitě Bánov-Hrad jsme zjistili, že v severní části lomu došlo k sesuvu a obnažení kulturních vrstev. Při jejich prohlídce jsme získali z horní světle hnědé hlíny zlomky keramiky a drobné železné předměty, které lze zhruba datovat do konce XIV. až do druhé poloviny XV. stol.¹

Ve spodní černé kulturní vrstvě jsme našli zlomky bošácké keramiky s typickou výzdobou kolky, širokým brázděným vpichem a slámováním. Vedle stěpů zaujaly naši pozornost dvě drobné kostěné ploténky, získané přímo z vrstvy, u nichž bych se chtěl pozastavit.

Prvá z nich má tvar obdélníka se zkosenou jednou (nebo oběma?) z kratších stran, zatímco druhá je odlomena a chybí. Ploténka byla vyřezána z kompakty ploché kosti a na své svrchní straně je

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1967

Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulik, DrSc.
Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Řihovský
Překlady: Helena Plátková
Kresby: B. Ludíková, tab. 1—3 dr. B. Klima, tab. 8, 11—13 S. Ševčík
Na titulní obálce: Bronzový závěsek ze slovanského hradiska v Mikulčicích
Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21
Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné
59/104/68.

1

2

Tab. 16.

Holasovice (okr. Opava). Lebky z eneolitického sídliště. — Schädel funde aus der äneolithischen Siedlung.